

ARAŞTIRMA

YAŞLILARIN KREDİ KARTI KULLANIMINA İLİŞKİN DAVRANIŞLARI VE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR

Öz

Amaç: Bu çalışmanın amacı, yaşlıların kredi kartı kullanımına ilişkin davranışlarını ve karşılaştıkları sorunları belirlemektir.

Yöntem ve Gereç: Çalışmaya T.C. Emekli Sandığına bağlı kurumlardan “Tabakalı Rasgele Örnekleme” yöntemiyle 231 yaşlı dahil edilmiştir. Araştırmada emekli derneklerine giden kadına rastlanmadığından sadece 60 yaş ve üzeri yaştaki yaşlı erkeklerin kredi kartı kullanımına ilişkin davranışları ve karşılaştıkları sorunlar gelir ve eğitim düzeylerine göre incelenmiştir.

Bulgular: Yaşlıların çoğunluğu (%74.0) kredi kartına sahiptir. Kredi kartına sahip yaşlıların da %52.6’sı sahip oldukları kredi kartını kullandıklarını, %47.4’ü ise kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Kredi kartı kullanmama nedenleri arasında “kredi kartının kişilerin gereksiz alışveriş yapmasına neden olmasını”, kredi kartını kullanma nedenleri arasında ise “nakit ödeme yapmaksızın alışveriş yapabilmeyi” belirtenler ilk sırada yer almaktadır. Yaşlıların kredi kartını en fazla kullandığı harcama gruplarının başında gıda ve giyim (%95.7) geldiği, gelir ve öğrenim düzeyi arttıkça giyim harcamalarını kredi kartı ile yapanların oranının azaldığı bulunmuştur. Yaşlılar arasında kredi kartı kullanımı ile ilgili yaşanan sorunlar olarak ise “gelirden fazla harcama yapma” ile “yüksek faiz ödemeyi” belirtenlerin ağırlık kazandığı belirlenmiştir.

Sonuç: Sonuç olarak yaşlılıkta gelirin düşmesine karşın yaşlıların mevcut yaşam standardını sürdürmelerinde yardımcı bir kaynak olarak kullanılabilen kredi kartının bilinçli kullanımı ile ilgili yaşlı tüketicilerin bilgilendirilmesi ve eğitilmesi gerekmektedir.

Anahtar sözcükler: Yaşlı, Kredi kartı

RESEARCH

BEHAVIORS OF OLDER PEOPLE ON USING THE CREDIT CARD AND PROBLEMS THEY FACE

ABSTRACT

Aim: The aim of this study is to determine the behaviors of the older people on using the credit card and the problem which they face.

Material and Methods: 231 older people have been included from the organizations under T.C. Emekli Sandığı (Social Security Institution for Civil Servants) by “Random Sampling Method”. Since the women, who visit the retired associations, were not found, the behaviors of the older men who are 60 years-old or older on using the credit card and the problems which they face were studied in accordance with their income and education levels.

Results: Most of older people (74.0%) have credit card. 52.6% of older people who have the credit card have pointed out that they use the credit card, but 47.4% of them have stated that they don’t use it. Those who state that “credit card causes the persons making unnecessary shopping” as one of the reasons to not use the credit card is and those who state that “the credit card allows shopping without cash” as one of the reasons to use the credit card are foremost. It was found that the first group which the older people use the credit card is food and clothing (95.7%), and while the income and education levels are increasing, the clothing expenses with credit card reduce. It was determined that the problems during the using of credit card by the older people were “expense, exceeding the income level” and “paying the high interest rate”.

Conclusion: As a result, contrary to the income reduces during the older ages, the older consumers must be informed and trained on conscious utilization of credit cards which may be used as the helping source to maintain their current living-standard.

Key words: Elderly, Credit card

İletişim

Yrd. Doç. Dr. Seval GÜVEN
Hacettepe Üniversitesi Aile ve Tüketici Bilimleri
Bölümü ANKARA
Tlf: 0312 305 1526/165
e-mail: asener@hacettepe.edu.tr

Geliş Tarihi: 09/07/2005
(Received)

Kabul Tarihi: 25/07/2005
(Accepted)

Hacettepe Üniversitesi Aile ve Tüketici Bilimleri
Bölümü ANKARA

GİRİŞ

Günümüzde birçok birey ve aile ihtiyaçlarını karşılamak için kredi kartı kullanma yolunu seçmektedir. Kredi belli bir süre içerisinde bireylerin alım gücünü artırarak bir mal veya hizmete önceden sahip olmalarını sağlayan bir imkandır. Bu nedenle aileler ve bireyler istedikleri yaşama düzeyine ulaşabilmek için bu kaynaktan da yararlanmaktadırlar. Kredi borcunu ödeyen kişinin boşalan kredi limitine göre yeniden kredi kullanma imkanı veren rölatif limitli kredinin bir şekli olan kredi kartları ise tüketici kredisi uygulamasının en yaygın şeklidir (1, 2, 3).

Kredi kartları kişilerin yanlarında para taşımaksızın, mal ve hizmet satın almalarına olanak tanıyan, bu mal ve hizmetlerin bedellerinin belli bir süre sonra ödenmesini veya faiz karşılığında taksitlendirilmesini sağlayan ve böylece kredi kullanma olanağı sunan, ayrıca nakit çekebilme kolaylığı veren bir çeşit ödeme aracıdır (4).

Bugün bireyler ve aileler için ekonomik kaynaklardan biri olarak değerlendirilen, "plastik para" olarak da adlandırılan kredi kartları en önemli avantaj olan kart hamilini nakit taşıma zorunluluğundan ve bunun yol açabileceği tehlikelerden kurtarma yanında sahibine prestij sağlama, kart çıkaran kurumun hamillerine sunduğu ekstra sağlık, sigorta, fiyat indirimi gibi hizmetlerden yararlanma, bilinçli kullanıldığı takdirde gelecekteki gelirin bugünden kullanılmasına fırsat sağlayarak tüketicilerin yaşam standardını yükseltme, yurt dışına çıkıldığında döviz sağlama, çalınması durumunda para kadar risk taşımama taksitlendirme yapılmadığı takdirde faizsiz kredi kullanabilme, aylık olarak çıkartılan hesap ekstrelere ile aylık harcamaları düzenli şekilde izleyebilme imkanı sağlama gibi avantajlarından dolayı kısa sürede yaygınlaşmış ve kabul görmüştür (5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12).

Kredi kartı kullanımı, kart sahibine bu avantajları sunmakla birlikte bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Tüketicilerin harcama eğilimlerini artırması ve ödeme gücünün üzerinde alışveriş yapmasına neden olması, işyeri sahibinin kart veren kuruma ödediği komisyon ücretini satış fiyatına yansıtması nedeniyle tüketicinin daha fazla ödeme yapması, indirimli satış dönemlerinde kart kullanılması durumunda bazı zorluklarla karşılaşılması ve tüketiciden komisyon ücreti olarak ilave para talep edilmesi, toplumdaki enflasyon hızının artmasına dolaylı katkıda bulunması, kredi kartı kullanımı ile ilgili yasal mevzuatların yetersiz olması nedeniyle herhangi bir anlaşmazlık durumunda riskin önemli bir bölümünün tüketicinin üzerinde kalması, çalınması ve taklit edilmesi olasılığının bulunması, ödemelerin taksitlendirilmesi durumunda faiz oranlarının yüksek olması nedeniyle kart sahibinin maliyetli bir kaynak kullanmasına neden olması, kartın hiç kullanılmama

masında yıllık aidatların kart sahibini boş yere zarara sokması ve tüketicilerin harcama eğilimlerini artırarak gelirin çok üzerinde harcamaya neden olması gibi olumsuz özelliklere sahiptir (4, 5, 7, 13, 14).

1950'li yılların başından itibaren sanayileşmiş ülkelerde tanınan ve hızla yaygınlaşan kredi kartı uygulaması ülkemizde son 20-25 yıl içinde yaşanan ekonomik değişimler neticesinde oldukça yaygınlaşmıştır. Birçok teknolojik üründe olduğu gibi ülkemiz kredi kartları ile geç tanışmış fakat yerleşmesi ve yaygınlaşması çok hızlı olmuştur. Batıda yaşanan pek çok aşmanın ülkemizde yaşanmaması, bazı aşamaların hızlı geçilmesi, bankaların tüketicilerin istek ve ödeme güçleri dışında kart dağıtmaları ve kredi kartı kullanımı konusunda kullanıcıların bilgi yetersizliği nedeniyle kredi kartı kullanım bilinci tam olarak yerleşmemiş bu durum ise pek çok sorunu beraberinde getirmiştir (15). Özellikle kredi kartı ile ödeme gücünün üzerinde bilinçsizce yapılan alışverişler kişi ve ailelerin henüz kazanmadıkları parayı borçlanmalarına neden olmakta, zamanında yapılmayan ödemelerden dolayı ise pek çok kart sahibi icraya verilmektedir. Nitekim "T.C. Merkez Bankası'nın Negatif Nitelikli Kredi Kartı Adetlerinin Dönemler İtibarıyla Dökümü" incelendiğinde 2000-2005 yılları arasında kredi kartı borcunu ödemeyenlerin sayısı 367.178, borcunu gecikmeli olarak ödeyenlerin sayısı ise 62.911'dir (16).

Kart sahiplerinin karşılaşılabilecekleri sorunların yanı sıra ülkemizde 2004 yılı verilerine göre kredi kartı sayısının 26.681.128, kredi kartı ile alışveriş ve nakit avans çekimi toplam tutarının 65.688 YTL olduğu da göz önüne alınacak olursa ülkemizde kullanımı önemli boyutlara ulaşan kredi kartlarının bilinçli kullanımının ve kart kullanımında karşılaşılan sorunların saptanması ile ilgili bilgi ihtiyacının önemi ortaya çıkmaktadır (17).

Kişi ve aileler doğru ve yerinde kullanıldığı takdirde çok sayıdaki ihtiyaç ve istekleri arasında denge sağlamaya yardımcı olan ayrıca alışverişlerde taksitli ödeme şekli sunan kredi kartlarını bilinçli kullanmak ve bu konudaki gelişmeleri takip etmek zorundadır. Kredi kartının olumlu özelliklerinden yararlanabilmek, zarar görmemek veya zararı en aza indirebilmek için bireylerin dikkatli davranarak kart kullanımı konusunda bilgili ve bilinçli davranmaları gerekir. Bu amaçla, kişi ve aileler mevcut gelirleri ile yapabilecekleri harcama limitini dengelemeli ve ödeme zamanını bilerek hareket etmeli, faiz oranları hakkında bilgi sahibi olmalıdırlar.

Bugün bir çok toplumda yapılan çeşitli araştırmalar gençlerin yaşlılara oranla daha fazla miktarda ve sık aralıklarla kredi kullanma eğiliminde olduklarını göstermekle beraber yapılan bazı araştırmalar da yaşlıların kredi kartı kullanımına karşı destekleyici tutumlar ifade ettiklerini, yaşlıların daha genç gelir gruplarına göre kredi kartı kullanma sıklıklarının daha az olmak-

la birlikte bu durumun önemli düzeyde bir farklılık göstermediği bulunmuştur (18, 19, 20, 21). Ülkemizde Türkiye genelinde yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre de “45-54” ve “55 ve üzeri” yaş gruplarındakilerin sahip oldukları kart sayısının diğer yaş gruplarındakilerden fazla olduğu bulunmuştur (22).

Bu durum yaşlı bireylerin kredi kartına sahip olma ve kul-lanma açısından önemli bir potansiyel oluşturduklarını bu ne-denle de kredi kartı kullanımına ilişkin davranışlarının ve so-runlarının incelenmesinin önemini açıkça ortaya koymakta-dır. Emeklilikle birlikte gelirin ve tasarrufların büyük ölçüde azalması buna karşın özellikle beklenmedik sağlık harcamala-rının, hobiler, seyahat ve hediyeler için yapılan harcamaların artması v.b. nedenlerle yaşlılar nakit paraya alternatif bir öde-me aracı olarak kredi kartına ihtiyaç duyabilmektedir. Ayrıca yaşlılar fiziksel yeteneklerindeki ve gelirlerindeki azalma, tek-nolojiyi takip etmede zorlanma gibi nedenlerle kredi kartı kul-lanımında sorunlarla karşılaşmakta ve bu konuda daha fazla bilgiye gereksinim duyabilmektedir. Ancak, ülkemizde yaşlıla-rın kredi kartı kullanımına ilişkin davranışları ve karşılaştıkları sorunları inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu ne-denle bu araştırma yaşlıların kredi kartı kullanımına ilişkin davranışlarını ve karşılaştıkları sorunları belirlemek amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür.

YÖNTEM VE GEREÇ

Bu araştırma emeklilerin kredi kartı kullanımına ilişkin dav-ranışlarını ve karşılaştıkları sorunları belirlemek amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür.

Araştırma kapsamına alınacak emeklilerin seçiminde pilot çalışma olması nedeniyle T.C. Emniyet Genel Müdürlüğünde kayıtlı emekli dernekleri arasından sadece T.C. Emekli Sandı-ğına bağlı kurumlardan emekli olanlar tarafından kurulan, ula-şılabilen ve üyelerinin sürekli toplanabileceği mekanları bulun-an toplam 7 dernek alınmıştır. Bu dernekler Emekli Subaylar Derneği, Ankara Emekli Öğretmenler Derneği, Türkiye Polis Emeklileri ve Mensupları Sosyal Yardımlaşma Derneği, Şekerbank T.A.Ş. Emeklileri Derneği, Ziraat Bankası Çalışan-ları ve Emeklileri Derneği, Emlak Bankası Emeklileri Derneği, Merkez Bankası Emekliler Derneğidir. Seçilen bu emekli der-neklerinin Ankara’da bulunan üye sayıları derneklerden öğre-nilmiş, örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında her bir der-nek üye sayısına göre “Orantılı Dağıtım” yapılarak, “Tabaka-lı Rasgele Örnekleme” Yöntemi kullanılmış ve n örneklem ge-nişliği 231 olarak belirlenmiştir. Emekli derneklerine giden kadına rastlanmadığından araştırmaya sadece erkekler alın-mış ve emeklilik yaşının düşük olması nedeniyle araştırmanın evrenini 60 ve üzeri yaştaki emekliler oluşturmuştur.

Bu araştırmada kullanıcılarına sadece alışveriş imkanı veren kartlar araştırma kapsamı dışında tutulmuş, Türkiye’de kulla-

nılabilen ve alışveriş imkanı sağlamanın yanında kredi imkanı da veren kredi kartları esas alınmıştır. Araştırma verileri ara-ştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu kullanılarak ara-ştırmaların yapıldığı gün ve saatte orada bulunan emeklilerle yüz yüze yapılan görüşmeler sonucu toplanmıştır. Araştırma so-nucunda elde edilen verilerin istatistiksel değerlendirmesi SPSS programında Ki-kare analizi ile yapılmıştır.

BULGULAR

Yaşlılar Hakkında Genel Bilgiler

Araştırma kapsamına alınan yaşlıların %47.2’si “60-64”, %31.2’si “65-69” yaş grubunda olup, ortalama yaş 65.73 ± 3.95 ’dir. Yaşlıların %74.0’ü “yükseköğrenim” gör-müş olup, “ilköğrenim ve daha az” öğrenime sahip emekliye rastlanmamıştır. Yaşlılar arasında “1000 YTL +” gelire sahip olanlar (%45.0) önde gelmekte, bunu sırasıyla “251-500” (%22.6) ve “501-750” (%17.7) YTL gelire sahip olanlar iz-lemektedir. Ortalama aylık gelir miktarı 831.12 ± 6.64 ’dür. Yaşlıların %62.3’ü evlidir.

Yaşlıların Kredi Kartına Sahip Olma Durumu

Araştırma Kapsamına giren yaşlıların çoğunluğu (%74.0) kre-di kartına sahiptir.

Konu yaşlıların gelir ve eğitim düzeyine göre incelendiğin-de; kredi kartına sahip olan yaşlılar arasında 751-1.000 YTL. gelir grubunda yer alanlar (%79.4) ve yükseköğrenime (%74.3) sahip olanlar en yüksek orandadır ($p > 0.05$) (Tablo 1).

Yaşlıların Sahip Oldukları Kredi Kartını Kullanma Durumu

Kredi kartına sahip olduğunu belirten yaşlıların (171 kişi) an-cak %52.6’sı (90 kişi) sahip oldukları kredi kartı kullanmakta, %47.4’ü (81 kişi) ise kullanmamaktadır (Tablo 2).

Tablo 2’de görüldüğü gibi araştırmada gelir düzeyleri 251-500 YTL. (%66.7), 500-750 YTL. (%64.0) olan yaşlılar arasında kredi kartı kullanmadıklarını, 751-1000 YTL. (%70.4) ve 1000 YTL. ve üstü (%61.2) gelire sahip olan yaş-lılar arasında ise kredi kartını kullandıklarını belirtenler en yük-sek orandadır ($p < 0.05$).

Kredi kartını kullananların oranı yükseköğrenimden (%57.1) ortaöğrenimden (%40.0) yüksektir ($p > 0.05$) (Tablo 2).

Yaşlıların Kredi Kartı Kullanmama Nedenleri

Kredi kartını kullanmadığını belirten yaşlıların (81 kişi) kredi kartı kullanmama nedenleri arasında “kredi kartının kişilerin gereksiz alışveriş yapmasına neden olması” (%48.1) ilk sıra-

Tablo 1— Yaşlıların kredi kartına sahip olma durumu ve açıklayıcı değişkenlere göre dağılımı

Açıklayıcı Değişkenler		Kredi Kartına Sahip Olma Durumu					
		Evet		Hayır		Toplam	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Gelir Düzeyi	251-500 YTL.	38	73,1	14	26,9	52	100,0
	501-750 YTL.	25	61,0	16	39,0	41	100,0
	751-1.000 YTL.	27	79,4	7	20,6	34	100,0
	1.000 YTL. +	81	77,9	23	22,1	104	100,0
	Toplam	171	74,0	60	26,0	231	100,0
X ² Analizi		p>0,05 4,974					
Eğitim Düzeyi	Ortaöğrenim	44	73,3	16	26,7	60	100,0
	Yükseköğrenim	127	74,3	44	25,7	171	100,0
	Toplam	171	74,0	60	26,0	231	100,0
	X ² Analizi	p>0,05 0,866					

da yer almakta olup, bunu birbirine yakın oranlarla sırasıyla “kartı alışverişlerde pazarlık imkanının olmaması” (%38.3) ve “kredi kartı borcunu ödeyememe korkusu” (%33.3) izlemektedir (Tablo 3).

Konu yaşlıların gelir ve eğitim düzeylerine göre incelendiğinde; 251-500 YTL. gelir grubu (%42.3) ve ortaöğrenim düzeyindeki (%37.0) yaşlılar kredi kartını kullanmama nedeni olarak gelirin yetersiz olmasını ($p<0.05$), 501-750 YTL. (%75.0) ve 751-1.000 YTL. (%75.0) gelir grubu ve yükseköğrenim düzeyindekiler (%55.6) “kişilerin gereksiz alışveriş yapmasına neden olmasını” ($p>0.05$), 1.000 YTL. ve üstü

gelir grubundakiler ise eşit oranlarla (%41.9) “kişilerin gereksiz alışveriş yapmasına neden olmasını” ($p>0.05$) ve “kartlı alışverişlerde pazarlık imkanının olmamasını” ($p>0.05$) en yüksek oranda belirtmişlerdir (Tablo 3).

Yaşlıların Kredi Kartı Kullanma Nedenleri

Kredi kartı kullandığını belirten yaşlılar (90 kişi) kredi kartı kullanma nedeni olarak ilk sırada “nakit ödeme yapmaksızın alışveriş yapabilmeyi” (%61.1), ikinci sırada “nakit para taşımayı” (%47.8), üçüncü sırada “nakit para çekebilmeyi” (%33.3) belirtmişlerdir (Tablo 4).

Tablo 2— Yaşlıların sahip oldukları kredi kartını kullanma durumu ve açıklayıcı değişkenlere göre dağılımı

Açıklayıcı Değişkenler		Kredi Kartını Kullanma Durumu					
		Evet		Hayır		Toplam	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Gelir Düzeyi	251-500 YTL.	13	33,3	26	66,7	39	100,0
	501-750 YTL.	9	36,0	16	64,0	25	100,0
	751-1.000 YTL.	19	70,4	8	29,6	27	100,0
	1.000 YTL. +	49	61,3	31	38,8	80	100,0
	Toplam	90	52,6	81	47,4	171	100,0
X ² Analizi		p<0,05 14,391					
Eğitim Düzeyi	Ortaöğrenim	18	40,0	27	60,0	45	100,0
	Yükseköğrenim	72	57,1	54	42,9	126	100,0
	Toplam	90	52,6	81	47,4	171	100,0
	X ² Analizi	Fisher p>0,05					

Table 3— Yaşlıların kredi kartı kullanmama nedenleri ve açıklayıcı değişkenlere göre dağılımı

Açıklayıcı Değişkenler		Kredi Kartı Kullanmama Nedenleri														
		N	Kredi kartı borcunu ödeyememe korkusu		Gelirin yetersiz olması		Kullanmayı bilmeme		Kartlı alışverişlerde pazarlık imkanının olmaması		Kişilerin gereksiz alışveriş yapmasına neden olması		Komisyon ücreti ödeme		Faiz oranlarının yüksek olması	
			Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Gelir Düzeyi	251-500 YTL.	26	8	30,8	11	42,3	2	7,7	6	23,1	8	30,8	4	15,4	7	26,9
	501-750 YTL.	16	7	43,8	8	50,0	2	12,5	8	50,0	12	75,0	4	25,0	6	37,5
	751-1.000 YTL.	8	4	50,0	2	25,0	0	0,0	4	50,0	6	75,0	3	37,5	1	12,5
	1.000 YTL. +	31	8	25,8	2	6,5	4	12,9	13	41,9	13	41,9	10	32,3	11	35,5
	Toplam	81	27	33,3	23	28,4	8	4,6	31	38,3	39	48,1	21	25,9	25	30,9
	X ² Analizi			p>0,05 3,449		p<0,05 19,564		Uygulanamadı		p>0,05 1,624		p>0,05 6,003		p>0,05 0,188		p>0,05 3,187
Eğitim Düzeyi	Ortaöğrenim	27	6	22,2	10	37,0	2	7,4	8	29,6	9	33,3	4	14,8	8	29,6
	Yükseköğrenim	54	21	38,9	13	24,1	6	11,1	23	42,6	30	55,6	17	31,5	17	31,5
	Toplam	81	27	33,3	23	28,4	8	9,9	31	38,3	39	48,1	21	25,9	25	30,9
	X ² Analizi			p>0,05 0,816		p<0,05 0,076		p>0,05 1,000		p>0,05 1,000		p>0,05 0,841		p>0,05 0,604		p>0,05 0,474

Tablo 4’de görüldüğü gibi 251-500 YTL. (%53.8), 751-1000 YTL: (%63.2) ve 1000 YTL. ve üstü (%63.3) gelir grubunda olan yaşlılar arasında “nakit ödeme yapmaksızın alışveriş yapabilmek” için kredi kartını kullandıklarını belirtenler önde gelmektedir (p>0.05). Gelir düzeyi 501-750 YTL. olan yaşlılar ise “nakit para çekebilmeyi” kredi kartı kullanma nedenleri arasında ilk sırada (%88.9) belirtmişlerdir (p>0.05) en yüksek orandadır.

Her iki öğrenim düzeyindeki yaşlılar arasında da eşit oranlarla (%61.1) “nakit ödeme yapmaksızın alışveriş yapabilmek” için kredi kartı kullandıklarını belirtenler önde gelmektedir (p>0.05). Bunu ortaöğrenimde “nakit para çekebilmeyi” (%44.4) (p>0.05), yükseköğrenimde ise “nakit para taşımamayı” (%50.0) (p>0.05) belirtenler izlemektedir (Tablo 4).

Yaşlıların Kredi Kartını En Fazla Kullandığı Harcama Grupları

Yaşlıların eşit oranlarla tamamına yakını (%95.5) kredi kartını en fazla gıda ve giyim, ikinci sırada akaryakıt (%28.9) harcamalarını karşılamada kullanılmaktadırlar. Kredi kartının en az kullanıldığı harcama grubu ise kişisel bakım (%30.8) harcamalarıdır (Tablo 5).

Tablo 5’de görüldüğü gibi konu yaşlıların gelir ve öğrenim durumuna göre incelendiğinde de; sıralaması değişmekle birlikte tüm gelir ve öğrenim düzeylerinde kredi kartının en fazla kullanıldığı harcama grupları arasında gıda ve giyim harcamalarını belirtenler en yüksek orandadır (p<0.05).

Genel olarak bakıldığında; gelir ve öğrenim düzeyi arttıkça gıda harcamalarını kredi kartı ile yapanların oranı artar-

Table 4— Yaşlıların kredi kartı kullanma nedenleri ve açıklayıcı değişkenlere göre dağılımı

Açıklayıcı Değişkenler	N	Kredi Kartı Kullanma Nedenleri																
		Nakit ödeme yapmaksızın alışveriş yapabilmek için		Nakit para çekebilmek için		Nakit para taşımamak için		Ödemelerde kolaylık sağlamak için		Prestij sağlamak için		Kartı veren kurumun sağladığı özel hizmetlerden yararlanmak için		Kullanım kolaylığı, hız ve rahatlığı için		Alışverişlerde indirim sağlamak		
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Gelir Düzeyi	251-500 YTL.	13	7	53,8	4	30,8	2	15,4	3	23,1	2	15,4	-	-	3	23,1	1	7,7
	501-750 YTL.	9	5	55,6	8	88,9	2	22,2	3	33,3	2	22,2	1	11,1	-	-	-	-
	751-1.000 YTL.	19	12	63,2	5	26,3	10	52,6	1	5,3	1	5,3	1	5,3	5	55,6	1	5,3
	1.000 YTL. +	49	31	63,3	13	26,5	29	59,2	15	30,6	5	10,2	3	6,1	16	32,7	6	12,2
	Toplam	90	55	61,1	30	33,3	43	47,8	22	24,4	10	11,1	5	5,6	24	26,7	8	8,9
X ² Analizi		p<0,05 10,633		p>0,05 2,946		p<0,05 20,819		p>0,05 6,054		Uygulanamadı		Uygulanamadı		p>0,05 9,413		Uygulanamadı		
Eğitim Düzeyi	Ortaöğrenim	18	11	61,1	8	44,4	7	38,9	4	22,2	1	5,6	-	-	2	11,1	1	5,6
	Yükseköğrenim	72	44	61,1	22	30,6	36	50,0	18	25,0	9	12,5	5	6,9	22	30,6	7	9,7
	Toplam	90	55	61,1	30	33,3	43	47,8	22	24,4	10	11,1	5	5,6	24	26,7	8	8,9
	X ² Analizi		p>0,05 0,293		p>0,05 1,000		p>0,05 0,125		p>0,05 0,454		p>0,05 0,460		Uygulanamadı		p<0,05 0,047		p>0,05 0,684	

ken, giyim harcamalarını kredi kartı ile yapanların oranı azalmaktadır (p<0.05).

Yaşlıların Kredi Kartı ile Yaptığı Alışverişleri Ödeme Şekli

Araştırma kapsamına alınan yaşlıların % 63.3'ü kredi kartı borcunu "her zaman peşin", %22.2'si "her zaman taksitlendirerek" ödemektedir (Tablo 6).

Konu yaşlıların gelir ve öğrenim durumuna göre incelendiğinde; 251-500 YTL. gelir grubu dışında tüm öğrenim ve gelir düzeyindeki yaşlılarda da kredi kartı borcunu "her zaman peşin" olarak ödeyenlerin oranının önde geldiği, gelir ve öğrenim düzeyi arttıkça kredi kartı borcunu "her zaman peşin" olarak ödeyenlerin oranının da arttığı Tablo 6'da görülmektedir. 251-500 YTL. gelir grubunda ise kredi kartı borcunu "ba-

zen peşin bazen taksitlendirerek" ödediğini belirten yaşlıların oranı (%38.5) "her zaman peşin" (%30.8) ve "her zaman taksitlendirerek" (%30.8) ödediğini belirtenlerden yüksektir (p>0.05) (Tablo 6).

Yaşlıların Kredi Kartı Kullanımından Memnun Olma Durumu

Yaşlıların çoğunluğu (%68.9) kredi kartı kullanmaktan memnundur (Tablo 7).

Tablo 7'de görüldüğü gibi tüm öğrenim (p<0.05) ve gelir (p>0.05) düzeylerinde de kredi kartı kullanmaktan memnun olduğunu belirtenler en yüksek orandadır. Bu oran 501-750 YTL. gelir düzeyinde (%77.8) diğer gelir düzeylerinden (251-500 YTL.:%61.5, 751-1.000 YTL.:%63.2, 1.000 YTL. ve üstü:% 67.4), ortaöğrenimde (%83.3) yükseköğrenimden

Tablo 5— Yaşlıların kredi kartını en fazla kullandığı harcama grupları ve açıklayıcı değişkenlere göre dağılımı

Açıklayıcı Değişkenler	Kredi Kartının En Fazla Kullanıldığı Harcama Grupları																	
	N	Gıda		Giyim		Sağlık		Küçük, büyük ev araçları		Ev eşyası		Akaryakıt		Rekreasyon		Kişisel bakım		
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
251-500 YTL	13	12	92.3	13	100.0	3	23.0	1	7.7	4	30.8	7	53.8	4	30.8	4	30.8	
501-750 YTL	9	9	100.0	9	100.0	2	22.2	1	11.1	5	55.5	1	11.1	2	22.2	1	11.1	
751-1.000 YTL	19	18	94.7	18	94.7	3	15.8	4	21.0	6	31.6	5	26.3	2	10.5	1	5.2	
1.000 YTL. +	49	47	95.9	46	93.8	14	28.6	7	14.3	8	16.3	13	26.5	8	16.3	2	4.0	
Toplam	90	86	95.5	86	95.5	22	24.4	13	14.4	23	25.5	26	28.9	16	17.8	8	8.9	
X² Analizi		p<0.05 14.966	p<0.05 13.196	p<0.05 3.906	p>0.05 4.856	p>0.05 3.044	p>0.05 5.289	p>0.05 0.493	Uygulanamadı									
Orta öğrenim	18	17	94.4	18	100.0	6	33.3	2	11.1	5	27.8	6	33.3	6	33.3	4	22.2	
Yüksek öğrenim	72	69	95.8	68	94.4	16	22.2	11	15.3	18	25.0	20	27.8	10	13.9	4	5.6	
Toplam	90	86	95.5	86	95.5	22	24.4	13	14.4	23	25.5	26	28.9	16	17.8	8	8.9	
X² Analizi		Fisher p>0.05	Fisher p>0.05	Fisher p>0.05	Fisher p>0.05	Fisher p>0.05	Fisher p>0.05	Fisher p>0.05	Fisher p>0.05	Fisher p>0.05	Fisher p>0.05	Fisher p>0.05	Fisher p>0.05	Fisher p>0.05	Fisher p>0.05	Fisher p>0.05	Fisher p>0.05	Uygulanamadı

Tablo 6— Yaşlıların kredi kartı ile yaptığı alışverişleri ödeme şekli ve açıklayıcı değişkenlere göre dağılımı

Açıklayıcı Değişkenler		Kredi Kartı Borcunu Ödeme Şekli							
		Her zaman peşin		Her zaman taksitlendirerek		Bazen peşin bazen taksitlendirerek		Toplam	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Gelir Düzeyi	251-500 YTL.	4	30,8	4	30,8	5	38,5	13	100,0
	501-750 YTL.	5	55,6	2	22,2	2	22,2	9	100,0
	751-1.000 YTL.	13	68,4	1	5,3	5	26,3	19	100,0
	1.000 YTL. +	35	71,4	6	12,2	8	16,3	49	100,0
	Toplam	57	63,3	13	14,4	20	22,2	90	100,0
X ² Analizi		Uygulanamadı							
Eğitim Düzeyi	Ortaöğrenim	8	44,4	5	27,8	5	27,8	18	100,0
	Yükseköğrenim	49	68,1	8	11,1	15	20,8	72	100,0
	Toplam	57	63,3	13	14,4	20	22,2	90	100,0
	X ² Analizi	p>0,05 4,017							

(%65.3) yüksektir. Kredi kartı kullanımından memnun olmadığını belirtenler 251-500 YTL. gelir (%38.5) ve yükseköğrenim (%34.7) düzeyinde en yüksek orandadır.

Yaşlıların Kredi Kartı Kullanımı İle İlgili Yaşadığı Sorunlar

Gelir ve eğitim düzeyine göre kredi kartı kullanımında karşılaşılan sorunların dağılımı Tablo 10'da verilmiştir. Kredi kartı kullanan ve bu araştırma kapsamına giren yaşlıların %38.9'u

kredi kartı kullanımı ile ilgili sorunlarının olmadığını belirtmişlerdir. Yaşlılar arasında kredi kartı kullanımı ile ilgili yaşanan sorunlar arasında ise sırasıyla “gelirden fazla harcama yapma” (%43.3), “yüksek faiz ödeme” (%34.4) ve “satıcının ekstra ücret talebini” (%31.1) belirtenler ağırlık taşımaktadır (Tablo 8).

Yaşlıların gelir ve eğitim düzeyine göre kredi kartı kullanımı ile ilgili yaşadıkları sorunlar incelendiğinde sorunların başında 251-500 YTL. gelir düzeyinde eşit oranla (%46.1) “satıcının ekstra ücret talebi” (p>0.05) ile “gelirden fazla harca-

Tablo 7— Yaşlıların kredi kartı kullanımından memnun olma durumu ve açıklayıcı değişkenlere göre dağılımı

Açıklayıcı Değişkenler		Kredi Kartı Kullanımından Memnun Olma Durumu					
		Evet		Hayır		Toplam	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Gelir Düzeyi	251-500 YTL.	8	61,5	5	38,5	13	100,0
	501-750 YTL.	7	77,8	2	22,2	9	100,0
	751-1.000 YTL.	12	63,2	7	36,8	19	100,0
	1.000 YTL. +	35	71,4	14	28,6	49	100,0
	Toplam	62	68,9	28	31,1	90	100,0
X ² Analizi		p<0,05 1,101					
Eğitim Düzeyi	Ortaöğrenim	15	83,3	3	16,7	18	100,0
	Yükseköğrenim	47	65,3	25	34,7	72	100,0
	Toplam	62	68,9	28	31,1	90	100,0
	X ² Analizi	Fisher p>0,05					

Tablo 8— Yaşlıların kredi kartı kullanımı ile ilgili yaşadığı sorunlar ve açıklayıcı değişkenlere göre dağılımı

Açıklayıcı Değişkenler		Kredi Kartı Kullanımı ile İlgili Yaşanan Sorunlar														
		N	Satıcının ekstra ücret talebi		Kartla alışveriş yapma nedeniyle pazarlık yapamama		Limit aşımı		Kartı çaldırma, kaybetme		Ekstre bilgilerini anlayamama		Gelirden fazla harcama yapma		Yüksek faiz ödeme	
			Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Gelir Düzeyi	251-500 YTL.	13	6	46,1	1	7,7	3	23	1	7,7	-	-	6	46,1	3	23
	501-750 YTL.	9	7	77,7	1	11,1	3	33,3	-	-	1	11,1	5	55,5	4	44,4
	751-1.000 YTL.	19	2	10,5	-	-	-	-	-	-	1	5,2	7	36,8	8	42,1
	1.000 YTL. +	49	13	26,5	7	14,3	5	10,2	7	14,3	2	4,0	21	42,8	16	32,6
	Toplam	90	28	31,1	9	10	11	12,2	8	8,9	4	4,4	39	43,3	31	34,4
X ² Analizi		p>0,05 2,217		Uygulanamadı		Uygulanamadı		Uygulanamadı		Uygulanamadı		p>0,05 2,845		p>0,05 6,429		
Eğitim Düzeyi	Ortaöğrenim	18	9	50,0	1	5,6	3	16,7	1	5,6	1	5,6	8	44,4	4	22,2
	Yükseköğrenim	72	19	26,4	8	11,1	8	11,1	7	9,7	3	4,2	31	43,0	27	37,5
	Toplam	90	28	31,1	9	10,0	11	12,2	8	8,9	4	4,4	39	43,3	31	34,4
	X ² Analizi		p>0,05 0,491		p>0,05 0,454		p>0,05 1,000		p>0,05 0,684		Uygulanamadı		p>0,05 0,432		p>0,05 0,082	

ma yapma" ($p>0.05$), 501-750 YTL. gelir düzeyinde "satıcının ekstra ücret talebi" (%77.7) gelmektedir. 751-1000 YTL. gelir düzeyindeki yaşlıların %42.1'inin "yüksek faiz ödeme" ($p>0.05$), 1000 YTL. ve üstü gelir düzeyinde ise yaşlıların %42.8'inin "gelirden fazla harcama yapma" ($p>0.05$) konusunda sorunları olduğu saptanmıştır (Tablo 8).

TARTIŞMA

Araştırma kapsamına giren yaşlıların çoğunluğu (%74.0) kredi kartına sahiptir ve kredi kartına sahip olduğunu belirtenlerin yarıdan fazlası (%52.6) kredi kartını kullanmaktadır. Gerek kredi kartına sahip olduğunu gerekse kullandığını belirten yaşlılar arasında yükseköğrenime ve 751-1000 YTL. gelire sahip olanlar en yüksek oranda olup bunu 1000 YTL. ve üstü gelire ve ortaöğrenime sahip olanlar izlemektedir. Yapılan bazı araştırma sonuçlarına göre de kredi kartı sahipliğini yüksek gelir ve eğitim düzeyinde daha fazla olduğu bulunmuştur (23). Ancak bu çalışmada daha düşük gelir ve öğrenim düzeylerindeki yaşlılarda da kredi kartına sahip olanların oranı azımsanamayacak oranda yüksektir. Bu durum ülkemizde kredi kartı veren bankaların tüketicilerin ekonomik durumlarını dikkate almadıklarını, ayrıca kredi kartı sahipliğini özendi-

rici ve kolaylaştırıcı faaliyetleri ile kredi kartı borcunu taksitlendirme, nakit para çekme, anlaşmalı mağazalardan puan kazanma ve indirim imkanı gibi özelliklerin tüm gelir ve öğrenim gruplarındaki tüketiciler için kredi kartı kullanımını cazip hale getirdiğini düşündürmektedir.

Özellikle büyük şehirlerde nakit para taşımadan satın alma kolaylık sağlayan bir satın alma aracı olarak kredi kartı kullanımı gün geçtikçe daha çok artmakta ve yaygınlaşmaktadır. Ancak bu kredi kartları birçok olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Borçlanmada sağladığı kolaylıklar nedeniyle kredi kartları tüketim kalıplarının zorlanmasına ve hatta yeni kalıpların ortaya çıkmasına yol açarak, göstermelik tüketimi kamçılamaktadır. Ayrıca bilinçsizce yapılan harcamalar kişi ve ailelerin henüz kazanmadıkları parayı borçlanmalarına neden olmakta, zamanında yapılamayan ödemelerden dolayı ise pek çok kart sahibi mağdur duruma düşebilmektedir (24). Bu konuda çalışan bazı araştırmacılar da kredi kartlarının harcama eğilimini artırması konusunda hemfikirlerdir (25). Nitekim bu çalışmada yaşlılar arasında kredi kartı kullanma nedenleri arasında nakit ödeme yapmadan alışveriş yapabilmeyi belirtenler ilk sırada yer alırken kredi kartı kullanmama nedenleri arasında kredi kartı kullanımının kişilerin gereksiz

alışveriş yapmasına neden olmasını belirtenler ilk sırada yer almaktadır. Bununla birlikte kredi kartı borcunu ödeyememe korkusu nedeniyle kredi kartı kullanmadığını belirtenler de azımsanmayacak orandadır. Öğrenim düzeyi arttıkça kredi kartını nakit ödeme yapmadan alışveriş yapabilme nedeniyle kullandıklarını tercih edenlerin oranı da artmaktadır. Kişilerin gereksiz alışveriş yapmasına neden olması nedeniyle kredi kartını kullanmadıklarını belirtenlerin oranı ise düşük gelir grubunda (251-500 YTL.) diğer gelir gruplarından daha düşüktür.

Araştırma sonuçlarına göre yaşlıların kredi kartını en fazla gıda ve giyim harcamalarında kullandıkları belirlenmiştir. Master Index (22) tarafından farklı yaş grupları üzerinde yapılan araştırmada da tüketicilerin kredi kartını internetteki alışverişlerden sonra sırasıyla giyim mağazalarında ve süpermarketlerde, Hawes (26) tarafından yapılan çalışmada ise sıklıkla mobilya, giyim ve ev eşyası satın almada kullandıkları bulunmuştur. Genel olarak bakıldığında; gelir ve öğrenim düzeyi arttıkça gıda harcamalarını kredi kartı ile yapanların oranı artarken, giyim harcamalarını kredi kartı ile yapanların oranı azalmaktadır.

Yaşlılar arasında kredi kartı borcunu her zaman peşin ödeyenler ağırlık taşımaktadır. Kredi kartı borcunu her zaman taksitlendirerek ödediğini belirtenlerin oranı (%14.4) çok yüksek olmamakla birlikte bazen peşin bazen taksitlendirerek ödediğini belirtenlerin oranı da (%22.2) dikkate alındığında kredi kartını taksitlendirerek ödeyenlerin oranının yüksek olduğu söylenebilir. Gelir ve öğrenim düzeyi arttıkça kredi kartı borcunu her zaman peşin olarak ödeyenlerin oranı artmaktadır. Master Index'in (22) yaptığı çalışmada da borcunun tamamını peşin olarak ödeyenler önde gelmektedir.

Kredi kartı kullanımının olumsuzlukları konusunda her şeyden önce harcama eğilimini artırdığı söylenebilir. Yanında parası bulunmayan ya da sadece aldığı ücretle yaşamını sürdüren, bu nedenle de alışverişini aybaşlarında ya da ikramiye dönemlerinde yapabilecek bir kişi, hamili bulunduğu kart sayesinde karşısında bulunan bu engelleri aşabilecek ve dilediği malı, istediği bir zaman diliminde alabilecektir. Kredi kartının sağladığı bu kolaylık, özellikle hesabını iyi bilmeyen kişiler yönünden harcama eğiliminin artmasına alış-verişi seven bir kart sahibinin nasıl olsa sonra öderim düşüncesi ile gereksiz bazı harcamalar yapmasına ya da ihtiyacını duyduğu bir malı pahalıya satın almasına neden olabilir (13). Nitekim yaşlılar arasında kredi kartı kullanımı ile ilgili yaşadıkları sorunlar arasında gelirlerinden fazla harcama yapmayı belirtenler en yüksek orandadır. Bu durum kredi kartlarının harcama eğilimini artırmasının yanında yaşlıların gelirlerinin düşük olması nedeniyle zorunlu bazı harcamalarını karşılamada kredi kartı kullanmalarından kaynaklanıyor olabilir. Kredi kartı kullanımı ile ilgili

yaşlıların yaşadığı diğer önemli bir sorun da ödenen yüksek faizdir. Bankaların kredi kartlarından nakit para çekimi, taksitlendirme veya son ödeme tarihinden sonra borcun ödenmesi durumunda uyguladıkları faiz oranları oldukça yüksektir. Nitekim bankalar vadeli mevduata ortalama % 1.50 faiz verirken kredi kartı ile yapılan harcamalar ve nakit para çekiminde aylık ortalama % 6.5 gibi yüksek bir faiz uygulamaktadır.

Araştırmadan elde edilen bu sonuçlara dayanarak yaşlıların gelirlerinin düşmesine karşın mevcut yaşam standardını sürdürmelerine ve yaşlılık döneminde ekonomik açıdan yaşanabilecek sorunların azaltılmasına yardımcı bir kaynak olarak kullanılabilen kredi kartlarının bilinçli kullanımı ve yaşadıkları sorunların azaltılabilmesine yönelik çeşitli önerilerde bulunulabilir.

- Kredi kartları sisteminin başarılı bir şekilde yürütülmesi ve sistemin oturması için eğitilmiş tüketici kitlesine ihtiyaç vardır. Bu kitle her gördüğü mala kapılmayan, kredi kartlarının gerçek anlamını öğrenmiş ve kartlı yaşamı içine sindirmiş olmalıdır. Bilinçli kullanıldığı takdirde kredi kartları kullanım açısından esnek fon kaynaklarıdır. Hem alışverişler için uygun bir ödeme yöntemi hem de gelirin düşmesi ve kesilmesi durumunda yaşam standardının geçici olarak devam ettirilmesinde uygun bir kaynak olabilir. Bunun yanında kredi kartlarının tehlikeli bir özelliği kart sahiplerinin karşılayamayacağı bir yaşam biçimini finanse etmesidir. Özellikle emeklilikle birlikte belirgin biçimde düşen gelirlerinden dolayı yaşlılar kredi veren kuruluşların hedef kitlesi durumunda olduğundan bu durum onlar için tehlike kaynağı olabilmektedir. Bu nedenle kart kullanımı hakkında yaşlıların bilgilendirilmesi ve eğitilmesi önem kazanmaktadır. Bu amaçla yaşlıların;

- ◇ Kredi kartının olumlu ve olumsuz yönleri,
- ◇ Kredi kartı ile yapılan harcamalara ilişkin düzenli harcama kaydı tutma, alışveriş sonrası alınan satış belgelerinin saklanarak aylık hesap cetveli ile karşılaştırılması ve ödemelerin düzenli olarak takibi,
- ◇ Nakit para çekimi ve harcamaların taksitlendirilmesi durumunda uygulanan faiz oranları,
- ◇ Kredi kartlarının kullanımına ilişkin teknoloji,
- ◇ Kredi kartı kullanımına ilişkin yaşadıkları sorunların çözümlenebilmesi için gerekli hak arama yollarına ulaşma ve kullanma konularında eğitilmeleri gerekmektedir.

- Kredi kartı veren kurumlar bireyleri kartları ve limitleriyle baş başa bırakmamalı, harcamalar üzerinde kredi kartı veren kurumlar tarafından çeşitli kontrol mekanizmaları

oluşturulmalıdır. Plastik kart sistemine devlet tarafından gereken önem verilmeli, beklemekte olan kredi kartları yasa tasarısı meclisten ivedilikle geçirilerek yasallaştırılması, kredi kartı edinimini ve kullanımını kişilerin gelirleri dahilinde sınırlayıcı önlemler getirilmelidir.

- Gelir, eğitim durumu açısından farklılık gösteren yaşlıların kredi kartı kullanımı ve yaşadıkları sorunların araştırılması amacıyla yapılacak yeni araştırmaların ülke genelinde farklı bölgelere ve yerleşim yerlerine yaygınlaştırılarak toplumun tümüne ulaşılması daha yararlı olacaktır.
- Yapılan bu araştırmanın sonuçları örnekleminin dar olması nedeniyle, yaşlıların tümüne ilişkin genellemeler yapabilmek açısından yetersiz olduğundan, yapılacak yeni araştırmalarda yaşlı kadınların ve farklı sosyal güvenlik kurumlarından emekli olan yaşlıların da araştırmaya dahil edilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

1. İmren, A. Tüketici kredileri. Era Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1994.
2. Tuncay, K. Türkiye'de kredi kartı uygulaması. Türkiye İş Bankası A.Ş. Yayınları, 1994.
3. Nazik, M.H., Arlı, M., Ersoy, A.F. Ailede ekonomik kaynaklar. İrmak Matbaacılık, Ankara 2000.
4. Yetim, S. Türkiye ve Dünya uygulamasında kredi kartları ve tüketici kredileri, sorunlar, öneriler. Hazine ve Dış Ticaret Dergisi 1991, 11(4): 67-117.
5. Ingene, C.A., Levy, M. Cash discounts to retail customers: An alternative to credit card sales. Journal of Marketing 1982; 46(Spring):92-103.
6. Drury, T., Ferrier, C.W. Credit cards. Butterworth and Co.Ltd., London 1984. (Üretken, B. Kredi kartları ve Türkiye'deki Uygulaması: Karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 1994'den alınmıştır).
7. Özdemir, A. Kredi kartları uygulamasının değerlendirilmesi ve bir model önerisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992.
8. Küçük, M. Bireysel bankacılık ve Türkiye uygulaması. Halk Bankası Eğitim Yayınları, 1993/1; pp 72-82.
9. Aydın, S. (1994). Kredi kartları. Arkın Yayınevi, Ankara 1994.
10. Uslu, Ş. Bankacılıkta hizmet pazarlaması, tüketici kredileri ve bir uygulama. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.
11. Ardahan, F. Kredi kartları ve Antalya'da kredi kartı kullanımına ilişkin bir araştırma. Pazarlama Dünyası Dergisi 1997; 11(6): 27-34.
12. Yılmaz, E. (2000). Türkiye'de kredi kartı uygulaması ve ekonomik etkileri. Türkmen Kitabevi, İstanbul 2000.
13. Teoman, Ö. Hukuki yönden kredi kartı uygulaması. İktisat Bankası Eğitim Yayınları, No:12, İstanbul 1989.
14. Erdem, S. (2001). Tüketici pazarı açısından kredi kartı kullanımı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.
15. Çakır, A. Kredi kartlarının ekonomi üzerindeki etkileri ve kullanımına ilişkin bir araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.
16. TCMB. TCMB negatif nitelikli ferdi kredi ve kredi kartı adetlerinin dönemler itibariyle dökümü. www.tcmb.gov.tr/yeni/bgm/nnk/negatif.html., 16 Nisan 2005.
17. Bankalararası Kart Merkezi (2004). *Dönemsel bilgiler-2004*. http://www.bkm.com.tr/raporlar.html., 23 Nisan 2005.
18. Mason, J.B., Bearden, W.O. Attitudes toward and use of alternative credit sources by elder consumers. Journal of Consumer Credit Management 1980; 12(1): 2-9. (Marthur, A., Moschis, G.P. Use of credit cards by older Americans. Journal of Services Marketing 1994; 8(1): 27-36.'den alınmıştır)
19. AARP. Older consumer behavior. American Association of Retired Persons, Washington, DC. 1990 (Marthur, A., Moschis, G.P. Use of credit cards by older Americans. Journal of Services Marketing 1994; 8(1): 27-36.'den alınmıştır).
20. Moschis, G.P. Marketing to older consumers. Quorum Books, Westport, CT 1992. (Marthur, A., Moschis, G.P. Use of credit cards by older Americans. Journal of Services Marketing 1994; 8(1): 27-36'den alınmıştır)
21. Marthur, A., Moschis, G.P. Use of credit cards by older Americans. Journal of Services Marketing 1994; 8(1); 27-36.
22. Masterindex. Masterindex ile 5 yıl. Mastercard Europa Genel Müdürlüğü Yayını, 2003.
23. Ingram, F.J., Pugh, O.S. EFT and bank cards: Household attitudes and practices. Journal of Retailing 1981, 54:3-12. (Delener, N., Katzenstein, H. Credit card possession and other payment systems: Use among Asian and Hispanic consumers. International Journal of Bank Marketing 1994; 12(4): 13-24'den alınmıştır).
24. Terzioğlu, R. G. et al. Ailenin Ekonomik ve Sosyal Güvenlik Sorunları. In 2001 Yılı Aile Raporu. T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları No: 120 Ankara, 2002; pp 365-392.
25. Galanoy, T. Charge it: Inside the credit card conspiracy. G.P. Putnam Sons, New York 1980. (Feinberg, R.A. Credit card as spending facilitating stimuli: A conditioning interpretation. Journal of Consumer Research 1986; 13 (December): 348-356'den alınmıştır).
26. Hawes, D.K. Bankcard-holder profiles: Changes over an eleven year period. Akron Business and Economic Review 1988; 19(2): 106-24. (Delener, N., Katzenstein, H. Credit card possession and other payment systems: Use among Asian and Hispanic consumers. International Journal of Bank Marketing 1994; 12 (4): 13-24'den alınmıştır)